

بررسی نظرات یادگیرندگان و مدرسین در مورد دوره‌های آموزش ضمن خدمت کتابداری و اطلاع‌رسانی مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی بین سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳

فریدین کولانیان

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی عضو هیئت علمی
مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی تهران
Fardin.koulaian@gmail.com

اطلاعات
علوم و فناوری

مقاله برای اصلاح به مدت ۵ ماه و ۲۹ روز نزد پدیدآور بوده است

پذیرش: ۱۳۸۷/۷/۲۷

دریافت: ۱۳۸۷/۱/۲۸

فصلنامه علمی پژوهشی

پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران

شماره: ۵۲-۶-۱۳۷۵

نمایه در: SCOPUS / LISA

http://jlist.irandoc.ac.ir

دوره ۲۲ / شماره ۳ / صص ۹۷-۱۱۶

بهار ۱۳۸۸

نوع مقاله: علمی پژوهشی

چکیده: آموزش ضمن خدمت از ابزارهای مهم روزآمدسازی توانمندی حرفه‌ای کتابداران و نیروی انسانی متخصص شاغل در نهادهای پژوهشی و آموزشی است. مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی در طول سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳، چهل دوره آموزشی ضمن خدمت را برنامه‌ریزی و اجرا کرد. در این پژوهش به بررسی نظرات مدرسین و یادگیرندگان، در مورد این دوره‌ها پرداخته شده است.

از جمله نتایج حاصل از این پژوهش رضایت ۷۹ درصد مدرسین از مدیریت زمان در دوره‌ها، نارضایتی ۳۶ درصد مدرسین از وضعیت نور، صدا، گرمایش و سرمایش کلاس‌ها، رضایت ۸۰ درصد یادگیرندگان از نحوه فراخوانی در دوره‌ها، نارضایتی ۳۸ درصد یادگیرندگان از خدمات فوق برنامه و رضایت ۸۵ درصد یادگیرندگان از میزان تسلط و آمادگی مدرسین در امر تدریس در طول دوره‌ها می‌باشد. از جمله پیشنهادها می‌توان به ارائه سرفصل‌های تخصصی‌تر با زمان‌بندی کوتاه‌تر، هماهنگی با گروه‌های تخصصی مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی در طراحی و اجرای دوره‌های تخصصی و هماهنگی، ارتباط با مدرسین در زمان‌بندی و اجرای دوره‌ها، ارائه دوره‌های تکمیلی برای دوره‌های برگزار شده و برگزاری دوره‌های آموزشی در استان‌هایی که دارای امکانات لازم هستند، اشاره کرد.

کلیدواژه‌ها: آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ آموزش ضمن خدمت؛ ارزیابی عملکرد آموزشی؛ مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی

۱. مقدمه

یادگیری و آموزش انسان فرآیندی مستمر است و این پدیده، به دلیل افزایش سرعت تغییر در جوامع امروزی اهمیت بیشتری یافته است (جارویس ۱۹۸۳، ۳). آموزش روندی است که از طریق آن انسان برای داشتن دنیایی بهتر تلاش می‌کند. واژه آموزش از ریشه لاتین «Educate» به معنی استخراج کردن یا بیرون آوردن، گرفته شده است. بنابراین هدف نخستین آموزش، استخراج و به ظهور رساندن توانایی‌های ذاتی یادگیرنده می‌باشد. هدف آموزش بهبود سطح زندگی است و تمامی تلاش‌های انسان به خاطر داشتن زندگی موفق و مطلوب است (ولی‌زاده حقی و ولی‌زاده حقی ۱۳۸۵، ۱۱-۱۳).

ارزیابی عملکردهای مختلف یکی از وجوه مهم مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به شمار می‌آید. چنین فرآیندی، هم برای مدیران کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، هم برای مدیران سازمان‌های مادر و هم برای استفاده‌کنندگان از خدمات این نهادها با اهمیت است (ابوت ۱۹۹۴، ج-خ). حوزه آموزش، یکی از حوزه‌های فعالیت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است. ارزیابی عملکرد آموزشی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نیز از زمره فعالیت‌های جاری این گونه مراکز است و بدیهی است که ویژگی یک فعالیت آموزشی مفید و مداوم، ارزیابی منظم آن می‌باشد.

در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی بهره‌گیری از شیوه آموزش ضمن خدمت برای ارائه آموزش مناسب به بهره‌گیران از خدمات اطلاع‌رسانی و ارائه‌کنندگان این خدمات (مخاطبین و کتابداران کتابخانه‌ها) با هدف ارتقای مهارت‌های آن‌ها، مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی را بر آن داشت تا با برگزاری دوره‌های آموزشی گامی چند در این زمینه بردارد. این پژوهش بر آن است تا به بررسی چگونگی عملکرد مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی در برگزاری ۴۰ دوره آموزشی برگزار شده در سال‌های ۱۳۷۹ تا ۸۳ از دیدگاه یادگیرندگان و مدرسین بپردازد.

۲. روش‌شناسی پژوهش

۱-۲. جامعه و بازه زمانی

جامعه پژوهش ۲۹۶ کتابدار، اطلاع‌رسان و پژوهشگر بخش کشاورزی و ۱۵

مدرس می‌باشند که از سال ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳ در دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت ضمن خدمت مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی شرکت کرده‌اند.

۲-۲. پرسش‌های اساسی

۱. آیا به نظر مدرسین، مرکز در برگزاری دوره‌ها موفق بوده است؟
۲. آیا به نظر یادگیرندگان، مرکز در ارائه برنامه و خدمات آموزشی موفق بوده است؟
۳. آیا به نظر یادگیرندگان، مرکز در ارائه برنامه و خدمات رفاهی موفق بوده است؟
۴. آیا یادگیرندگان ارزیابی موفقی از نحوه تدریس مدرسین مدعو دارند؟

۲-۳. روش پژوهش

روش پژوهش، پیمایشی است. در این روش با استفاده از پرسشنامه به گردآوری داده‌های مورد نظر در راستای پرسش‌های اساسی پژوهش پرداخته شده است.

۳. اهداف

هدف اصلی این پژوهش، ارزیابی عملکرد مرکز اطلاع‌رسانی جهاد در برگزاری دوره‌های آموزش کاربردی ضمن خدمت کتابداری و اطلاع‌رسانی این مرکز در سال ۱۳۷۹ می‌باشد.

اهداف فرعی عبارت‌اند از:

- ارزیابی عملکرد مرکز در برگزاری دوره‌ها از دیدگاه مدرسین.
- ارزیابی برنامه و خدمات آموزشی در دوره‌ها از دیدگاه یادگیرندگان.
- ارزیابی برنامه و خدمات رفاهی در دوره‌ها از دیدگاه یادگیرندگان.
- ارزیابی عملکرد مدرسین دوره‌ها از دیدگاه یادگیرندگان.

با برنامه‌ریزی بهینه حاصل از نتایج این پژوهش، می‌توان به برپا نمودن دوره‌ها از نظر اجرایی، ایجاد تحول در فرآیند گردش کار، رفع کمبودهای احتمالی، ایجاد راهکارهای جدید در ارائه آموزش‌های ضمن خدمت حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی کشاورزی و ایجاد اقبال و توجه بیش‌تر یادگیرندگان و مخاطبان این دوره‌ها دست یافت.

۴. پیشینه پژوهش

«اسدی کیا» در پژوهش خود، به ارائه تصویری روشن از وضعیت کنونی آموزش‌های ضمن خدمت کتابداری که از سوی کتابخانه‌ها و مراکز موجود در شهر تهران برای کتابداران و اطلاع‌رسانان غیرمتخصص برگزار شده، پرداخته است. از نظر بیش‌تر یادگیرندگان، حضور مدرسان مجرب و آشنایی با دیگر کتابداران و کتابخانه‌ها از نقاط قوت دوره‌ها و کمبود منابع، امکانات آموزشی، امکانات رفاهی، فضای آموزشی و فشرده‌گی دوره‌ها از نقاط ضعف دوره‌ها بوده‌اند (اسدی کیا ۱۳۷۴).

«مختاری» در پژوهشی به ارزیابی برنامه‌ها و امکانات آموزش استفاده از کتابخانه‌های دانشگاهی در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران پرداخته است. نتایج این تحقیق نشانگر آن است که بیشترین برنامه‌های آموزشی که در کتابخانه‌های مورد بررسی اجرا می‌شود به ترتیب عبارت‌اند از: آشنایی با کتابخانه (۷۷/۴ درصد)، آموزش استفاده از برگه‌دان (۶۹/۸ درصد) و آشنایی با منابع مرجع، اطلاعاتی و تخصصی (۴۹/۱ درصد) و در اجرای برنامه‌های آموزشی، کتابداران متخصص بیش‌ترین نقش (۴۹/۱ درصد) را دارند. در ضمن ۶۶ درصد مدیران معتقدند که کتابداران متخصص باید برنامه‌های آموزشی را ارائه کنند (مختاری ۱۳۷۵).

«موکهرجی»^۱ و «نئوجی» در پژوهشی به بررسی موانع و مشکلات مربوط به بهره‌برداری کامل از منابع درسی مکاتبه‌ای حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، بویژه منابع تمرینی درس فهرست‌نویسی در کشور هند می‌پردازند و به این نتیجه می‌رسند که دو مانع اصلی در این مسیر وجود دارد؛ نخست عدم درک روش کاری منابع و دیگر، غلط‌های چاپی منابع (Mookerjee and Neogy 2005).

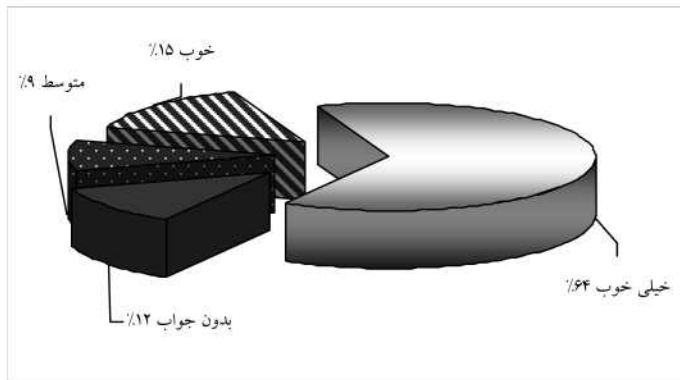
«آدومی» و «نالو» در پژوهشی در خصوص آموزش‌های ضمن خدمت کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایالت دلتای نیجریه، به این نتیجه می‌رسند که لازم است مسئولین کتابخانه‌ها و مراکز کتابداری و اطلاع‌رسانی این ایالت، خود نقش بیش‌تری در این آموزش‌ها ایفا کنند و همچنین کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های خود را ملزم به حضور در این دوره‌ها نمایند. همچنین لزوم ایفای نقش هر چه بیش‌تر انجمن کتابداری و

¹ Mookerjee B.P.

اطلاع‌رسانی این کشور در آموزش‌های ضمن خدمت کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد اشاره قرار گرفته است (Adomi and Nwalo 2003).

۵. تحلیل داده‌ها

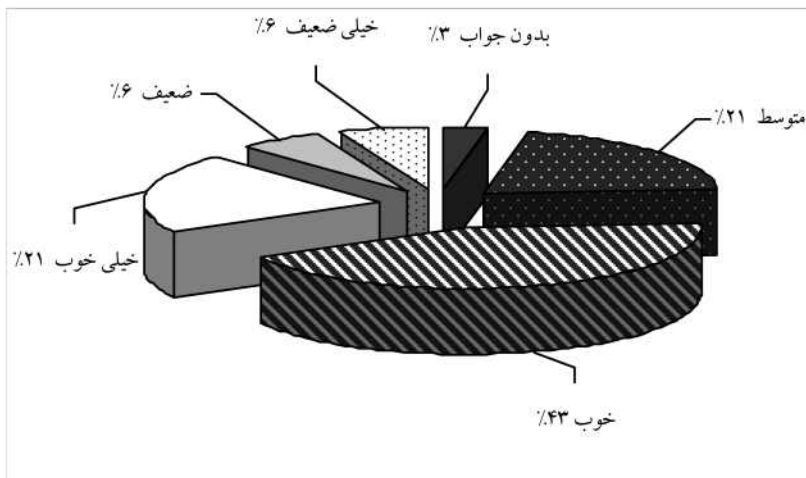
۵-۱. ارزیابی عملکرد مرکز در برگزاری دوره‌ها از دیدگاه مدرسین
برای ارزیابی عملکرد مرکز در برگزاری دوره‌ها از دیدگاه مدرسین، چهار عامل - مدیریت زمان، کیفیت فضای آموزشی، کفایت ابزارهای کمک آموزشی، و اطلاع‌رسانی درباره سرفصل دروس - در نظر گرفته شده است. اطلاعات نمودار ۱ در مورد عامل مدیریت زمان، نشانگر اعتقاد حدود ۸۰ درصد از مدرسین به عملکرد خوب و خیلی خوب مرکز است. این امر شاخص مناسبی است تا عملکرد مرکز را در این خصوص مناسب بدانیم، هر چند نمی‌توان آن را ایده آل دانست. اما نکته مهم این است که هیچ یک از مدرسین معتقد نیستند که عملکرد مرکز در این خصوص ضعیف یا خیلی ضعیف است. نمره متوسط ۹ درصد از مدرسین به عملکرد مرکز در این خصوص و در مرحله بعد، بی پاسخ گذاشته شدن این پرسش توسط ۱۲ درصد از مدرسین نکته‌ای است که باید مورد توجه دست‌اندرکاران قرار گیرد و سطح کیفی و کمی عملکرد مرکز در سال‌های آتی باید

نمودار ۱. نظرات مدرسین در مورد زمان‌بندی ارائه به‌موقع برنامه در دوره‌های آموزشی

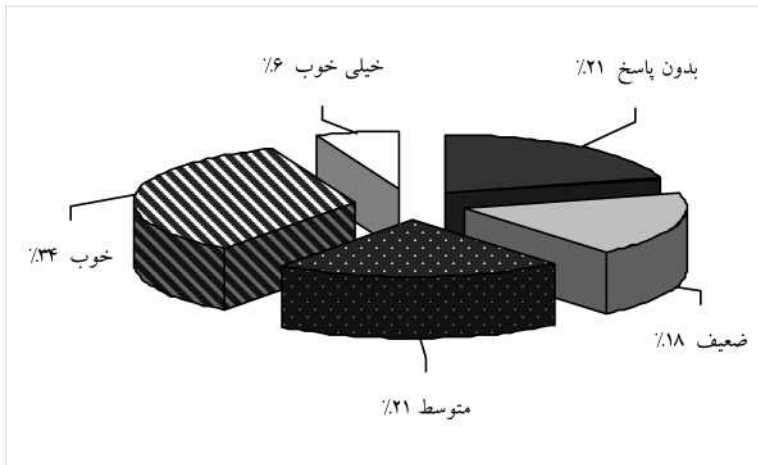
به نحوی باشد که ضمن حفظ درصد افراد راضی از این عملکرد، ۲۰ درصد باقیمانده را نیز به جمع رضایتمندان اضافه کند.

بر اساس اطلاعات نمودار ۲، تنها ۶۴ درصد مدرسین معتقدند که کیفیت فضای آموزشی در دوره‌ها از وضعیت خوب و خیلی خوب برخوردار است. اما واقعیت آن است که ۳۳ درصد از آنها اعتقاد دارند کیفیت فضای آموزشی در این دوره‌ها در وضعیت خیلی ضعیف، ضعیف و متوسط قرار دارد و ۳ درصد نیز هیچ گونه پاسخی به این پرسش نداده‌اند. در واقع نتیجه می‌گیریم مرکز در این خصوص نمره قابل اعتنا و اتکایی نداشته است. عناصر اصلی در ایجاد یک فضای آموزشی مناسب در محیط آموزشی مرکز، به نحوی نیست که رضایت بیشینه قابل توجهی از مدرسین را فراهم نماید. بنابراین ضروری است مرکز در سال‌های آتی، در راستای ایجاد تغییرات لازم در کلاس‌های آموزشی در جهت مناسب‌سازی این فضا و نزدیک ساختن آن به استانداردهای پذیرفته‌شده تلاش کند.

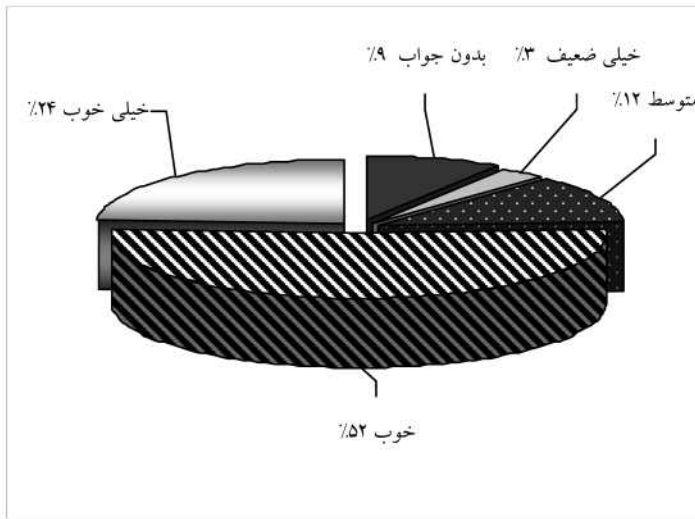
نمودار ۲. نظرات مدرسین درباره وضعیت نور، صدا، امنیت، گرمایش و سرمایش کلاس‌ها

در نمودار ۳، در خصوص کفایت ابزارهای کمک آموزشی مشخص گردید که تنها ۴۰ درصد مدرسین معتقدند عملکرد مرکز در ارائه تجهیزات کمک آموزشی به مدرسین برای استفاده در زمان تدریس، خوب و خیلی خوب بوده است. ۳۹ درصد از مدرسین عملکرد مرکز را در این خصوص ضعیف و متوسط ارزیابی کرده‌اند و ۲۱ درصد نیز هیچ گونه پاسخی به این پرسش نداده‌اند. عملکرد مرکز در این خصوص عملکردی بسیار ضعیف می‌باشد و ضروری است در سال‌های آتی در این خصوص راه کاری اساسی ارائه گردد.

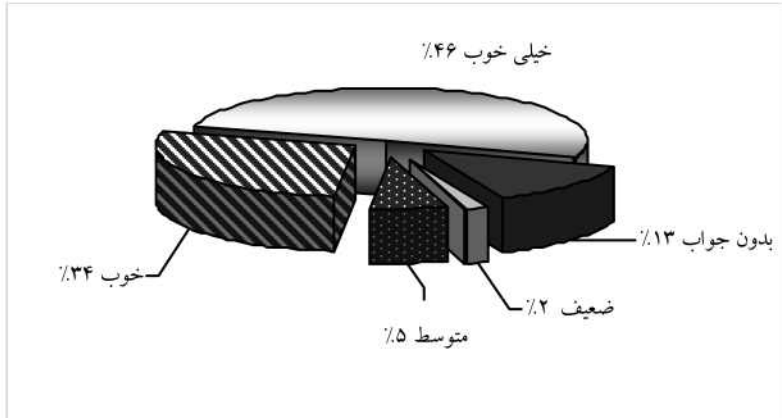
نمودار ۳. نظرات مدرسین در مورد وسایل کمک آموزشی ارائه شده به آن‌ها با توجه به برنامه درسی

۷۶ درصد از مدرسین بر اساس اطلاعات نمودار ۴، به عملکرد مرکز در زمینه ارائه اطلاعات به مدرسین در خصوص یادگیرندگان، دوره‌ها و اهداف آموزشی دوره‌ها نمره خوب و خیلی خوب داده‌اند. ۱۵ درصد از مدرسین معتقدند مرکز در این خصوص عملکرد خیلی ضعیف و متوسط داشته است و ۹ درصد دیگر این پرسش را بدون پاسخ گذاشته‌اند. برای قابل قبول نامیدن عملکرد مرکز در این باب، هنوز مسیری طولانی در پیش رو است. در امر اطلاع‌رسانی در این خصوص، لازم است مدیریت آموزش مرکز به نحوی عمل کند که نارضایتی ۲۴ درصدی فوق در سال‌های آینده بر طرف شود.

نمودار ۴. نظرات مدرسین درمورد اطلاعات ارائه شده به آنان در رابطه با یادگیرندگان، کاربرد دوره در جهاد کشاورزی، و غیره

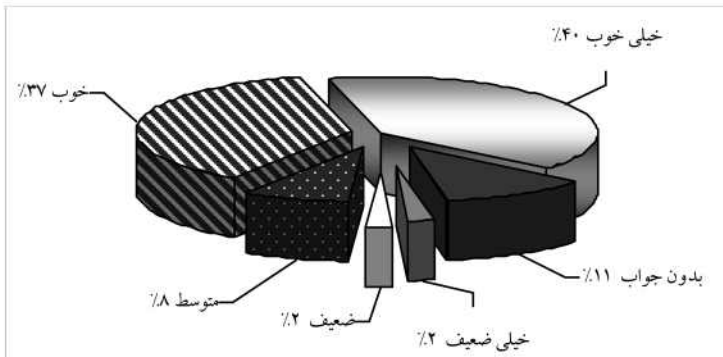
۲-۵. ارزیابی برنامه و خدمات آموزشی در دوره‌ها از دیدگاه یادگیرندگان برای ارزیابی عملکرد مرکز در ارائه برنامه و خدمات آموزشی از دیدگاه یادگیرندگان، به چهار عامل نحوه فراخوانی، شیوه اطلاع رسانی درباره سرفصل و جزئیات درس، مدیریت زمان، و کفایت ابزارهای کمک آموزشی توجه شده است. اطلاعات نمودار ۵ در خصوص نحوه فراخوانی در طول دوره‌ها حاکی از رضایت ۷۸ درصد یادگیرندگان از عملکرد مرکز (نمره خوب و خیلی خوب) می‌باشد. اما ۱۲ درصد از یادگیرندگان معتقدند مرکز عملکردی بسیار ضعیف، ضعیف و متوسط داشته است و ۱۱ درصد دیگر پاسخی به این پرسش نداده‌اند. در این خصوص نیز مرکز، عملکردی ایده آل نداشته و نیاز به تلاش بیشتر برای جلب رضایت ۲۳ درصد فوق در سال‌های آتی، از طریق اجرای دقیق‌تر امر فراخوانی دارد.

نمودار ۵. نظرات یادگیرندگان در مورد فراخوانی (دعوت، تشکیل پرونده و نحوه ثبت نام)

از ارکان اصلی برنامه ریزی آموزشی، اطلاع رسانی دقیق و به هنگام در خصوص عناصر اصلی برنامه آموزشی یعنی مدرس، یادگیرنده و عناوین آموزشی می باشد. عملکرد مرکز در این خصوص براساس اطلاعات نمودار ۶، حاکی از رضایت ۷۷ درصد یادگیرندگان از شیوه اطلاع رسانی مرکز درباره سرفصل و جزئیات درس در طول دوره ها می باشد. اما در عین حال ۱۲ درصد معتقدند که مرکز عملکرد خیلی ضعیف، ضعیف و متوسط داشته است و ۱۱ درصد نیز این پرسش را بدون پاسخ گذاشته اند. در همین خصوص پرسشی به نسبت مشابه از مدرسین شده است که ۷۶ درصد از مدرسین از عملکرد مرکز رضایت داشته اند، ۱۵ درصد ناراضی بوده اند و ۱۱ درصد از مدرسین این پرسش را بدون پاسخ گذاشته اند.

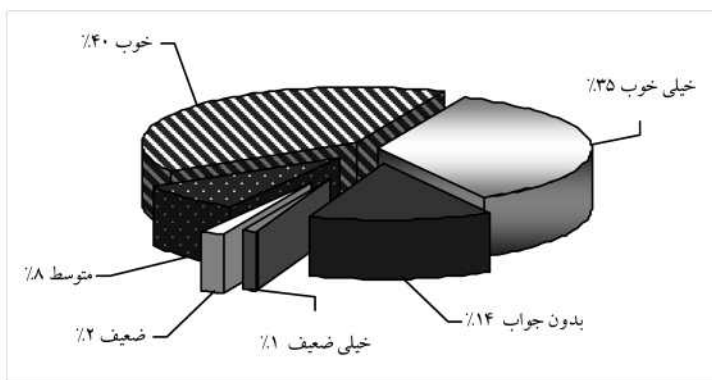
توجه به عامل مدیریت زمان در برنامه ریزی آموزشی، همان گونه که از دیدگاه مدرسین واجد اهمیت است برای رکن دیگر فعالیت آموزشی، یعنی یادگیرندگان نیز بسیار پر اهمیت و تأثیر گذار است. به همین منظور، پرسش مربوط به عامل مدیریت زمان در دوره های آموزشی به صورت جداگانه برای یادگیرندگان نیز مطرح گردید. طبق اطلاعات نمودار ۷، ۷۵ درصد یادگیرندگان عملکرد مرکز در خصوص مدیریت

نمودار ۶. نظرات یادگیرندگان در مورد میزان آگاه نمودن آن‌ها از برنامه درسی (سرفصل و طرح درس جلسات)

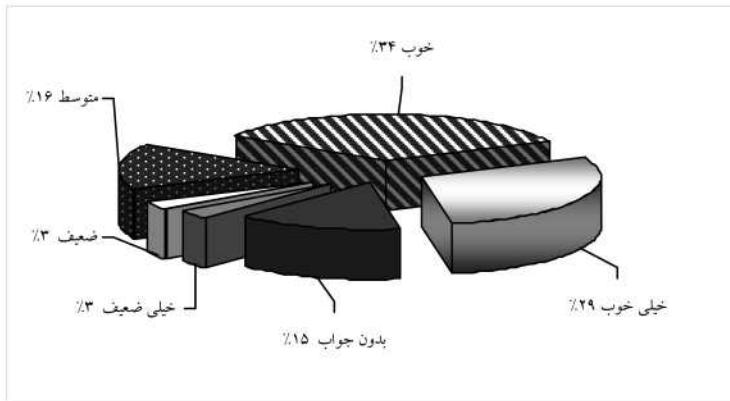
زمان در دوره‌ها را خوب و خیلی خوب ارزیابی کرده‌اند. اما ۱۰ درصد، مرکز را در این خصوص ناموفق ارزیابی کرده‌اند و ۱۵ درصد دیگر این پرسش را بدون پاسخ گذاشته‌اند.

در همین ارتباط نظرات مدرسین اخذ شد (نمودار ۱) و بر این اساس ۸۰ درصد از مدرسین عملکرد مرکز را خیلی خوب و خوب ارزیابی کرده‌اند، ۹ درصد نمره منفی به عملکرد مرکز داده‌اند و ۱۵ درصد دیگر این پرسش را بدون پاسخ گذاشته‌اند.

نمودار ۷. نظرات یادگیرندگان در مورد کیفیت اطلاع‌دهی و زمان‌بندی دوره‌ها

مدرسین آگاهی بیشتری نسبت به اهمیت ابزارهای کمک آموزشی دارند، زیرا این وسایل، ابزار کار مدرسین است. این امر می تواند عاملی تأثیرگذار بر متفاوت بودن آمار نظرات یادگیرندگان و مدرسین در خصوص چگونگی به کارگیری ابزارهای کمک آموزشی در دوره های مورد بحث باشد.

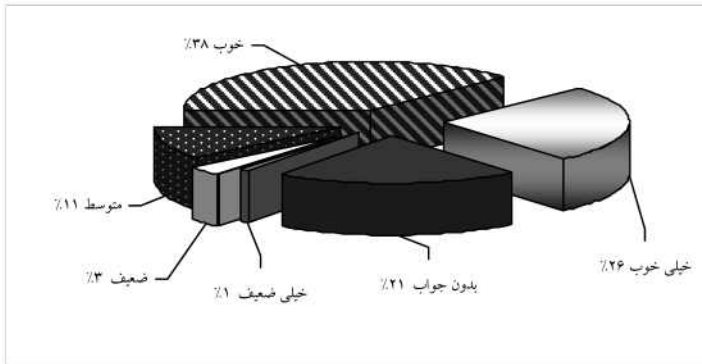
نمودار ۸. نظرات یادگیرندگان در مورد نحوه ارائه امکانات کمک آموزشی

۳-۶. ارزیابی برنامه و خدمات رفاهی در دوره ها از دیدگاه یادگیرندگان

برای ارزیابی عملکرد مرکز در ارائه برنامه و خدمات رفاهی از دیدگاه یادگیرندگان، به چهار عامل وضعیت تغذیه، بهداشت محیط خوابگاه و غذاخوری، خدمات رفاهی و تفریحی، و خدمات ایاب و ذهاب در طول دوره ها توجه شده است. بسیاری از دوره های ضمن خدمت مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی به صورت ملی، منطقه ای و استانی برگزار می گردد. به همین سبب برنامه ریزی مرکز در راستای ایجاد فضای اسکان و امکان تغذیه برای یادگیرندگان از زمره فعالیت های مرکز در طول دوره ها بوده است.

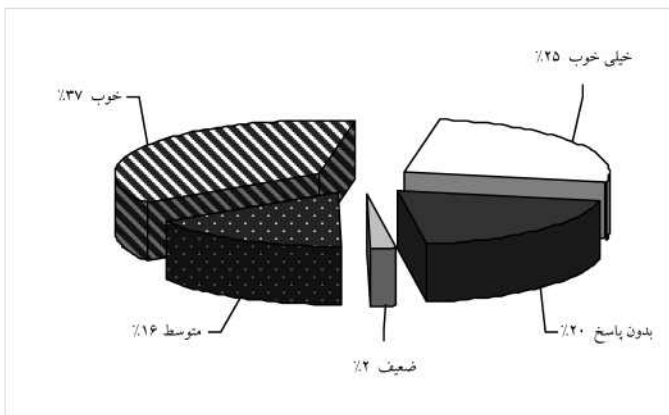
اطلاعات نمودار ۹ درباره وضعیت تغذیه نشان می دهد ۶۴ درصد یادگیرندگان معتقدند عملکرد مرکز خوب و خیلی خوب بوده است، ۱۶ درصد عملکرد مرکز را منفی می دانند و ۲۰ درصد دیگر این پرسش را بدون پاسخ

گذاشته اند. بنابراین نمی‌توان عملکرد مرکز را در این خصوص مثبت ارزیابی کرد.

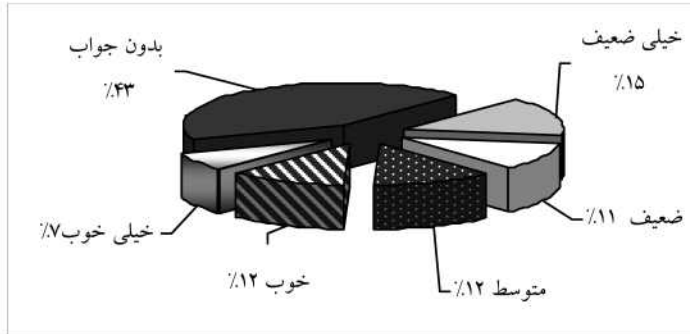
نمودار ۹. نظرات یادگیرندگان در مورد نحوه تغذیه در خوابگاه و غذاخوری

اطلاعات نمودار ۱۰ نشان می‌دهد تنها ۶۲ درصد یادگیرندگان از وضعیت بهداشت و نظافت خوابگاه و غذاخوری در طول دوره‌ها رضایت دارند، ۳۸ درصد یادگیرندگان ناراضی هستند و ۲۰ درصد دیگر این پرسش را بدون پاسخ گذاشته‌اند.

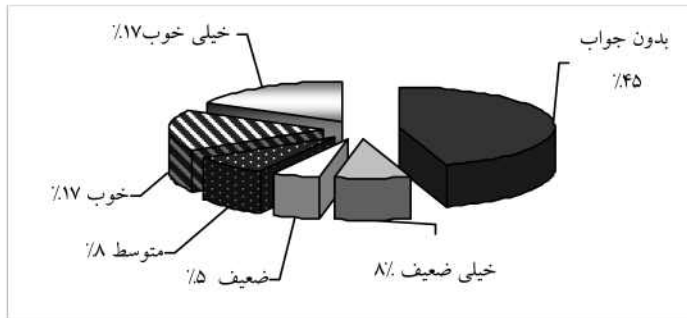
نمودار ۱۰. نظرات یادگیرندگان در مورد بهداشت محل برگزاری دوره‌ها، خوابگاه و سالن غذاخوری

در نمودار ۱۱ مشخص شده است که ۱۹ درصد یادگیرندگان معتقدند خدمات رفاهی و فوق برنامه ارائه شده توسط مرکز در طول دوره‌ها از وضعیت خوب و خیلی خوب برخوردار بوده، ۳۸ درصد نیز معتقدند این خدمات در سطح ضعیف، خیلی ضعیف و متوسط ارائه شده است و ۴۳ درصد دیگر به این پرسش پاسخ نداده‌اند.

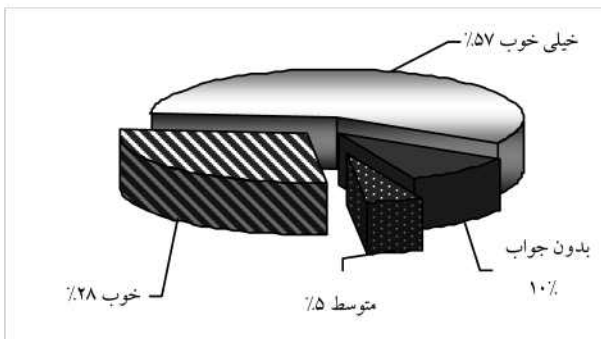
نمودار ۱۱. نظرات یادگیرندگان در مورد ارائه خدمات فوق برنامه و رفاهی در طول دوره‌ها

نمودار ۱۲ نشان می‌دهد وضعیت خدمات حمل و نقل ارائه شده توسط مرکز در طول دوره‌ها توانسته است تنها رضایت ۳۴ درصد یادگیرندگان را فراهم نماید.

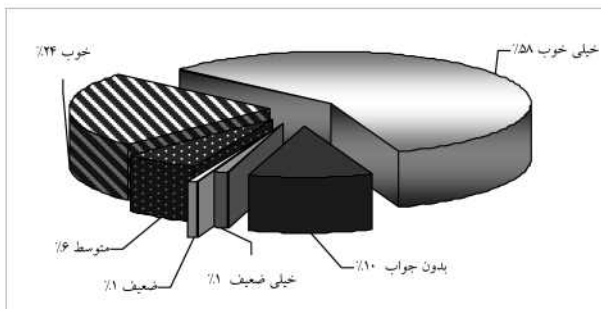

نمودار ۱۲. نظرات یادگیرندگان در مورد خدمات حمل و نقل در طول دوره‌ها

۴-۶. ارزیابی یادگیرندگان از عملکرد مدرسین در طول دوره‌ها
در ارزیابی یادگیرندگان از عملکرد مدرسین در طول دوره‌ها چهار عامل - تسلط مدرسین بر مطالب درسی، توان پاسخگویی به پرسش‌ها، توانایی در برقراری ارتباط بین مطالب درسی و مسائل محیط کار، و قدرت به کارگیری ابزارهای کمک آموزشی در زمان تدریس - مدنظر قرار گرفته است.

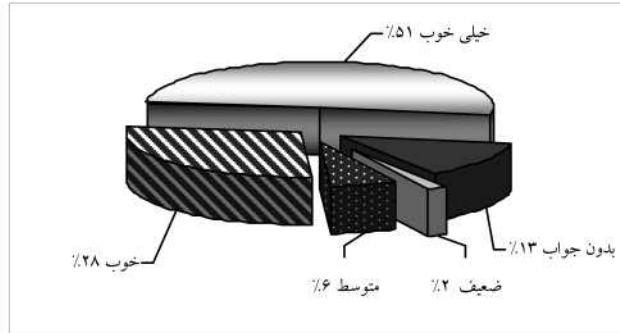

نمودار ۱۳. نظرات یادگیرندگان در مورد میزان آمادگی و تسلط مدرسین دوره‌ها به مطالب درسی
اطلاعات نمودار ۱۴ نشانگر آن است که ۸۲ درصد یادگیرندگان حاضر در دوره‌ها در خصوص توان پاسخگویی مدرسین به پرسش‌ها نمره خوب و خیلی خوب به مدرسین داده‌اند و آن‌ها را موفق می‌دانند.

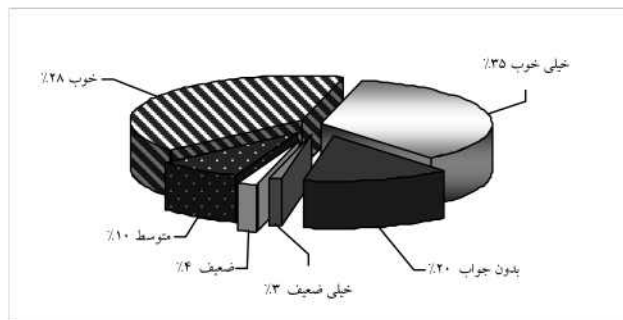
نمودار ۱۴. نظرات یادگیرندگان در مورد توانایی مدرسین در پاسخگویی به پرسش‌های آن‌ها در طول دوره‌ها

نمودار ۱۵ در خصوص توانایی مدرسین در برقراری ارتباط بین مطالب درسی و مسائل محیط کار نشان می‌دهد ۷۹ درصد از یادگیرندگان حاضر در دوره‌ها معتقدند مدرسین از توانایی لازم برخوردار بوده‌اند و در وضعیت خیلی خوب و خوب بوده‌اند.

نمودار ۱۵. نظرات یادگیرندگان در مورد توانایی مدرسین در برقراری ارتباط میان مباحث علمی دروس و مسائل محیط کار آنها

اطلاعات نمودار ۱۶ بیانگر آن است که تنها ۶۳ درصد یادگیرندگان از عملکرد مدرسین در به‌کارگیری لوازم کمک آموزشی در طول دوره‌ها راضی بوده‌اند.

نمودار ۱۶. نظرات یادگیرندگان در مورد چگونگی به‌کارگیری امکانات کمک آموزشی موجود

۷. نتیجه‌گیری

در برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های آموزشی، مدرسین و آموزشگران از ارکان اصلی این فرآیند می‌باشند. مدرس از طریق مدیریت و سازماندهی عوامل مؤثر بر یادگیری، موقعیت مناسب‌تری برای یادگیری فراهم می‌سازد. در واقع نظم‌دهنده اصلی محیط یادگیری مدرس و آموزشگر می‌باشد. البته در این محیط یادگیرندگان نیز می‌توانند به طور فعال برخورد کنند (ملکی ۱۳۸۱، ۱۲۲).

با توجه به نتایج حاصل از بررسی داده‌های گردآوری‌شده، مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی در بخش مدرسین و آموزشگران به کار گرفته‌شده در طول دوره‌ها، از بالاترین درصد موفقیت برخوردار شده است. در این بخش یادگیرندگان در بحث میزان آمادگی و تسلط مدرسین بر درس، توانایی پاسخگویی به پرسش‌ها و توانایی در برقراری ارتباط بین محتوای درس و محیط کار به ترتیب با ۸۵ درصد، ۸۲ درصد و ۷۹ درصد نمره خیلی خوب و خوب به مدرسین داده‌اند و تنها در بخش به کارگیری ابزارهای کمک آموزشی نمره مدرسین ۶۳ درصد خوب و خیلی خوب بوده است که علت اصلی این عدم توفیق مدرسین، فراهم‌نبودن امکانات کمک آموزشی کافی در طول دوره‌ها بوده است. در واقع یادگیرندگان درباره عملکرد مدرسین در طول دوره‌ها معتقدند در سه عامل «تسلط بر مطالب درسی»، «توان پاسخگویی به پرسش‌ها» و «توانایی در برقراری ارتباط بین مطالب درسی» مدرسین مرکز موفق بوده‌اند، اما در خصوص به کارگیری ابزارهای کمک آموزشی موفقیت مدرسین نسبی بوده است.

مدیریت زمان در کیفیت و کمیت فعالیت‌های آموزشی بسیار اثرگذار است. مدیریت زمان می‌تواند شامل مدیریت بر اموری نظیر تعداد ساعت در نظر گرفته‌شده برای هر واحد درسی، فاصله زمانی میان هر نوبت برگزاری کلاس درس، تعیین ساعت برگزاری واحد درسی در طول روز، تعیین زمان و مدت برگزاری واحد درسی با توجه به ویژگی‌های زمانی و مکانی و شرایط زندگی یادگیرندگان دوره، و مانند آن‌ها باشد. مرحله دعوت و فراخوانی یادگیرندگان لازم است حداقل یک ماه پیش از اجرای برنامه آموزشی، به صورت رسمی و مکتوب برای سازمان متبوعه و فرد یادگیرنده انجام پذیرد و در دعوتهای نیز به مواردی نظیر عناصر اصلی، اهداف، سرفصل دروس و روش‌های کاری دوره آموزشی مورد نظر اشاره شود (میرزاییگی ۱۳۸۳، ۹۱-۱۰۰).

در بخش برنامه و خدمات آموزشی نیز مرکز از توفیق نسبی برخوردار بوده است؛ زیرا در این بخش یادگیرندگان در خصوص نحوه فراخوانی و تشکیل پرونده، اطلاع‌رسانی در خصوص محتوای دوره‌ها، اطلاع‌رسانی در مورد زمان‌بندی دوره‌ها به ترتیب با نمره‌های ۷۸ درصد، ۷۷ درصد، ۷۵ درصد نمره خیلی خوب و خوب به مرکز داده‌اند و تنها در خصوص ارائه امکانات کمک آموزشی، تنها ۶۳ درصد از یادگیرندگان معتقدند عملکرد مرکز خوب و خیلی خوب بوده است.

بی‌تردید ابزارهای کمک آموزشی عناصری مؤثر در ارائه مطلوب مطالب علمی محسوب می‌شوند. به کارگیری این وسایل توسط اساتید، سبب توسعه نیروی یادگیری دانش‌پژوهان، ازدیاد قدرت تمرکز یادگیرندگان، جلوگیری از اتلاف وقت و افزایش قدرت یادگیری یادگیرندگان می‌گردد (بیان و شکیبامقدم ۱۳۷۵، ۱۴۵-۱۵۱). همچنین محیط انجام هر فعالیتی باید با استانداردهای آن فعالیت تناسب داشته باشد؛ یا بیش‌ترین تلاش را باید انجام داد تا فضای انجام هر فعالیتی به استانداردهای آن فعالیت نزدیک باشد. بحث استانداردسازی فضای آموزشی با توجه به اهمیت و تأثیر بسزایی که مقوله آموزش در زندگی ما دارد، نیاز به توجه دوچندان دارد.

مدرسين در خصوص برگزاری دوره‌ها از دیدگاه زمان‌بندی و ارائه برنامه دوره‌ها و ارائه اطلاعات در خصوص یادگیرندگان و کاربرد دوره‌ها به ترتیب با ۸۰ درصد و ۷۶ درصد، به مرکز نمره خیلی خوب و خوب داده‌اند. همچنین در خصوص وضعیت فضای آموزشی و ابزارهای کمک آموزشی به ترتیب با ۶۴ درصد و ۴۰ درصد به مرکز نمره خوب و خیلی خوب داده‌اند. با توجه به تحلیل اطلاعات مربوط به نظرات مدرسین به این جمع‌بندی می‌رسیم که مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی در برگزاری دوره‌ها از دیدگاه مدیریت زمان و اطلاع‌رسانی در خصوص سرفصل و جزئیات دروس در طول دوره‌های مورد بررسی، از موفقیت به نسبت خوبی برخوردار بوده، ولی در خصوص فراهم‌آوری ابزارهای کمک آموزشی برای استفاده مدرسین موفق نبوده است. عملکرد مرکز در ارتباط با تأمین فضای آموزشی استاندارد برای برگزاری دوره‌ها از وضعیت چندان مناسبی برخوردار نیست و تلاش بیش‌تری از جانب مرکز لازم است تا با ایجاد تغییراتی، فضای موجود را هر چه بیش‌تر به استانداردهای لازم برای برگزاری دوره‌های آموزشی مجهز نماید.

از ارکان اصلی برنامه‌ریزی آموزشی، اطلاع‌رسانی دقیق و به‌موقع در خصوص عناصر اصلی برنامه آموزشی یعنی مدرس، یادگیرنده و عناوین آموزشی می‌باشد. چنانچه هر یک از وجوه این اطلاع‌رسانی نادیده گرفته شود در زمان اجرای برنامه باعث سردرگمی، عدم تمرکز کافی، و اتلاف وقت می‌شود. بنابراین توجه مدیران آموزشی به ارائه اطلاعات لازم و دقیق به مدرسین در خصوص اهداف یک دوره آموزشی، سطح یادگیرندگان، و دادن اطلاعات لازم در خصوص واحدهای آموزشی و سرفصل دروس و مدرسین به یادگیرندگان، امری جدی و ضروری به نظر می‌رسد. جمع‌بندی نظرات یادگیرندگان در خصوص عملکرد مرکز در ارائه برنامه و خدمات آموزشی در طول دوره‌ها حاکی از آن است که در سه زمینه نحوه فراخوانی، شیوه اطلاع‌رسانی درباره سرفصل و جزئیات دروس و مدیریت زمان، مرکز عملکردی به نسبت موفق داشته، ولی در خصوص کفایت ابزارهای کمک آموزشی، عملکرد مرکز سبب نارضایتی یادگیرندگان شده است.

در دوره‌های آموزشی ضمن خدمت ملی و منطقه‌ای لازم است امکان اسکان، تغذیه، حمل و نقل، و خدمات فوق برنامه برای یادگیرندگان در طول دوره‌ها به نحوی شایسته فراهم گردد. زیرا در این گونه دوره‌ها امکان تردد یادگیرندگان در بین شهرها و استان‌ها، با توجه به فشردگی زمانی دوره‌های ضمن خدمت، فراهم نیست و در بیش‌تر مواقع لازم است یادگیرنده دور از محل زندگی خود اقامت نماید. جمع‌بندی نهایی نظرات یادگیرندگان در خصوص عملکرد مرکز در زمینه خدمات رفاهی و فوق برنامه نشانگر آن است که وضعیت تغذیه و بهداشت محیط خوابگاه و غذاخوری مرکز از توفیقی نسبی برخوردار بوده و در زمینه خدمات رفاهی و فوق برنامه و خدمات حمل و نقل، مرکز هیچ‌گونه توفیقی نداشته است.

از دیدگاه یادگیرندگان یکی از ناموفق‌ترین عملکردهای مرکز مربوط به برنامه و خدمات رفاهی است و در این میان بدترین نمره نیز به عملکرد مرکز در خصوص خدمات رفاهی و فوق برنامه (۱۹ درصد) تخصیص یافته است. یادگیرندگان معتقدند مرکز در خصوص تغذیه و خوابگاه، بهداشت محیط اقامت و آموزش، و خدمات حمل و نقل به ترتیب با ۶۴ درصد، ۶۲ درصد، و ۳۴ درصد از نمره خوب و خیلی خوب برخوردار است.

۸. پیشنهادهای پژوهش

- فراهم آوری امکانات کمک آموزشی مناسب برای اجرای بهینه دوره‌ها.
- تلاش بیش تر مرکز برای رفع نقاط ضعف فضای آموزشی و نزدیک تر کردن آن به استانداردهای مورد نیاز.
- تلاش بیش تر مرکز برای رفع نقاط ضعف خود و مشکلات یادگیرندگان در بحث تغذیه و بهداشت محیط خوابگاه و غذاخوری.
- فراهم نمودن امکانات مورد نیاز یادگیرندگان در حد توان مرکز در زمینه حمل و نقل و خدمات رفاهی.

۸-۱. پیشنهادهای مدرسین (برگرفته از پاسخهای مدرسین)

- تهیه فرم اعلام نیاز ابزار و لوازم کمک آموزشی برای تدریس اساتید پیش از آغاز دوره‌ها.
- ارائه سرفصل‌های تخصصی تر با زمان بندی کوتاه تر.
- هماهنگی با گروه‌های تخصصی مرکز در طراحی و اجرای دوره‌های تخصصی.
- هماهنگی و ارتباط با مدرسین در زمان بندی اجرای دوره‌ها.
- اتخاذ سیاست‌های مناسب برای سطح بندی یادگیرندگان در دوره‌ها و سطح بندی دوره‌ها.
- در نظر گرفتن دوره‌های پیش نیاز برای گذراندن دوره‌های بالاتر.
- در نظر گرفتن تعداد یادگیرندگان مدعو در هر درس با توجه به فضا و تجهیزات موجود در مرکز.
- تهیه سرفصل و مطالب مربوط به هر دوره، پیش از برگزاری آن توسط مدرسین و ارائه آن توسط مدیریت آموزش مرکز.

۸-۲. پیشنهادهای یادگیرندگان (برگرفته از پاسخهای یادگیرندگان)

- ارائه دوره‌های تکمیلی برای دوره‌های برگزار شده.
- برگزاری دوره‌های آموزشی در استان‌های دارای امکانات لازم.

- بازدید از امکانات و فضای آموزشی مرکز و نظارت مستمر بر فعالیت‌ها توسط مسئولین مجری در طول دوره‌ها.
- در نظر گرفتن فاصله زمانی مناسب بین تاریخ فراخوانی و زمان اجرای دوره‌ها (پیشنهاد فاصله زمانی حداقل دو هفته).
- فراهم آوری امکان بهره‌گیری یادگیرندگان از امکانات و منابع کمک آموزشی موجود در مرکز پس از ساعات درس.
- برگزاری دوره‌ها در تعداد روزهای بیش‌تر و ساعات کم‌تر در طول روز.
- استقرار رایانه‌هایی با امکانات همسان و مناسب و نرم‌افزارهای یکسان (از نظر ویرایش) به منظور جلوگیری از مشکلات.

۹. منابع

- جارویس، پیتر. ۱۹۸۳. آموزش بزرگسالان و آموزش مداوم. ترجمه غلامعلی سرمد. ۱۳۷۸. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت).
- ولی‌زاده حقی، سعیده، و جواد ولی‌زاده حقی. ۱۳۸۵. *دستنامه آموزش از راه دور با تأکید بر علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی*. تهران: انتشارات دبیزش.
- ابوت، کریستین. ۱۹۹۴. *سنجش عملکرد در خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی*. ترجمه: علیرضا بهمن‌آبادی. تهران: مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی.
- اسدی کیا، فرناز. ۱۳۷۴. *بررسی وضعیت آموزش‌های ضمن خدمت کتابداری در شهر تهران (با تأکید بر سال‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- مختاری، حمیدرضا. ۱۳۷۵. *بررسی برنامه‌ها، روش‌ها و امکانات آموزش استفاده از کتابخانه‌های دانشگاهی در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران و دیدگاه مدیران کتابخانه‌ها و نظرات آن‌ها در مورد برنامه‌های ارائه شده*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- ملکی، حسن. ۱۳۸۱. *برنامه‌ریزی درسی: راهنمای عمل*. تهران: انتشارات مدرسه.
- میرزابیگی، علی. ۱۳۸۳. *راهنمای برنامه‌ریزی و برگزاری کارگاه‌های آموزشی*. تهران: نشر تبلور.
- بیان، حسام‌الدین، و محمد شکیبامقدم. ۱۳۷۵. *مدیریت شیوه‌های نو در آموزش*. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- Mookerjee, B. P. and D. Neogy. 1995. Evaluation of course materials of correspondence courses on library and information science: A case study. *Annals of Library Science and Documentation* 42 (3): 113.

Adomi, Esharenane E. and Kenneth I. N. Nwalo. 2003. Prospects for continuing professional education for library and information science professional in Nigeria: the case of Delta State. *New Library World* 104(11/12): 499-508.